

Липень-серпень, 2026 р.
№№ 13-16(780-783)

Видається з березня 1993 року

МАЙБУТТЯ

Газета освітян Хмельниччини

влада – освіті

Облаштування освітнього простору

Уряд здійснив розподіл освітньої субвенції з державного бюджету місцевим громадам для створення освітніх просторів природничої галузі. Реалізація проектів дасть змогу учням здобувати знання на практиці, використовуючи сучасне обладнання і технології. Згідно із документом, для Хмельниччини передбачили майже 32 мільйони гривень. Їх розподілено між трьома міськими і двома селищними громадами.

Як пояснив консультант Асоціації міст України (АМУ) із бюджетних питань у Хмельницькій області Юрій Гриневич, уряд здійснив додатковий розподіл обсягу освітньої субвенції з державного місцевого бюджету в частині створення сучасного освітнього простору в 2026 році. За результатами технічного відбору на розгляд комісії надійшло 288 унікальних заявок від громад із 21 області. Пріоритет під час відбору надавався проектам зі створення лабораторій природничої освітньої галузі.

Цією постановою Кабінет Міністрів України виділив для Хмельницької області кошти для створення сучасного освітнього простору. Субвенцію отримають: Дунаєвецька міська громада – 7,1 млн грн; Нетішинська міська громада – майже 5 млн грн; Вінковоцька селищна громада – 6,8 млн грн; Хмельницька міська громада – 4,1 млн грн; Ярмолинська селищна громада – майже 9 млн грн.

«Кошти спрямують на оснащення лабораторій природничої освітньої галузі — фізики, хімії, біології, а також STEM-лабораторій у закладах загальної середньої освіти. Субвенцію можна використати для закупівлі засобів навчання, комп'ютерного та мультимедійного обладнання, меблів для навчальних кабінетів. Обов'язкова умова – це заклади загальної середньої освіти комунальної форми власності, в яких освітній процес здійснюється за очною формою чи з поєднанням очної та дистанційної форми здобуття освіти. Та ті, що згідно з перспективним планом розвитку закладів загальної середньої освіти органів місцевого самоврядування, у 2027/2028 навчальному році забезпечуватимуть здобуття профільної середньої освіти», — деталізував Юрій Гриневич.

Водночас участь у проекті передбачає підготовку сучасних освітніх просторів: ремонт або реконструкцію класів проводять за кошти місцевих бюджетів або за підтримки партнерів.

Використання субвенції здійснюється на засадах співфінансування: не більш як 90 відсотків – за рахунок субвенції; не менш як 10 відсотків – за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Оновлені простори відповідатимуть стандартам і гайдлайнам НУШ — будуть сучасними, безпечними та безбар'єрними.

підручання

Обіди для школярів

З 1 вересня 2026 року безплатним гарячим харчуванням буде забезпечено близько 120,3 тисячі учнів 1–11 класів Хмельниччини.

«Для цього нашій області виділено майже 290 млн грн державної субвенції», — зазначив голова Хмельницької обласної військової адміністрації Сергій Тюрін.

Реформа шкільного харчування триває вже кілька років. За цей час у громадах оновлюють харчоблоки, змінюють підходи до організації харчування, а тепер держава робить ще один важливий крок — розширює програму безплатного гарячого харчування для школярів.

Після розподілу субвенції між громадами кожна з них отримає фінансування, щоб забезпечити учнів гарячими обідами.

Важливо, що всі територіальні громади Хмельниччини підтвердили повну готовність організувати харчування для учнів 1–11 класів.

Відпочинок з улюбленою книгою

Щороку впродовж червня Хмельницька обласна бібліотека для молоді стає майданчиком для творчого, креативного, пізнавального дозвілля для дітей, що відпочивають у пришкільних таборах денного перебування.

Програма літніх читань в бібліотеці «Канікули з улюбленою книгою» передбачає створення сприятливих умов для спілкування дітей з книгою та заохочення їх до читання. Кожен день канікул у бібліотеці – це нова історія, нові відкриття та яскраві емоції для майже 600 школярів з пришкільних таборів.

Фахівці відділу періодики організували для відвідувачів цикл тренінгових занять «Безпечне літо» спільно з представниками міськрайонної організації Українського Червоного Хреста, під час яких діти знайомилися з правилами поведінки влітку біля водойм, у лісі та в місті; бі-

бліографи створили інформаційний стенд «Пам'ятай правила безпеки влітку»; фахівці інтернет-центру провели цикл практичних занять з кібербезпеки «Безпечний інтернет змалечку: як створювати надійні паролі та захищатися від хейтерів».

Щодня для юних читачів проводили екскурсії бібліотекою, інтерактивні огляди книг та періодичних видань, тематичні квести, інтелектуальні вікторини, ігрові батли, майстер-класи, заходи національно-патріотичного спрямування. Відділом абонементу було

організовано вуличний квест «Мисливці за правами: секретна конституційна місія», в якому взяли участь вишіванці 6 загонів табору з денним перебуванням «Над Бугом». Свої творчі здібності дівчата змогли проявити під час майстер-класів зі стародавньої вишивки у відділі мистецтв «Майстерня відбитків: створи свій принт». Вишиванка – це прадавнє народне мистецтво, техніка якого сягає часів Київської Русі. Завдяки до появи фабрик та складної вишивки наші предки прикрашали одяг за допомогою дерев'яних штампів. Діти під керівництвом бібліотекарів створювали справжні шедеври мистецтва у цій техніці. А фахівцями відділу абонементу проведений майстер-клас «Маки пам'яті» до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни. Турнір з настільних ігор «Настільний вайб» для учнів молодших класів Олешинської гімназії організували фахівці читальної зали.

Розумне літо

У Хмельницькому працював Літній клуб. Його учасниками стали 238 учнів 2-11 класів, зокрема діти з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Десятиденний освітній проєкт був спрямований на подолання прогалин у навчанні, психоемоційну підтримку школярів та їхню успішну інтеграцію в життя нашої громади.

Наразі в закладах загальної середньої освіти Хмельницької територіальної громади навчається 2121 дитина ВПО. Саме для підтримки таких учнів, а також їхніх однолітків, було організовано Літній клуб, до роботи в якому долучилися 17 педагогів і 5 практичних психологів.

Програма поєднувала кілька важливих напрямів. Школярі вдосконалювали знання з української мови, математики, історії України та англійської мови, брали участь в інтерактивних заняттях, а також отримували психоемоційну підтримку, що сприяла адаптації до навчального процесу та життя в новій громаді.

Хмельницький Літній клуб став частиною масштабного проєкту «Покращення результатів навчання школярів Херсонської, Миколаївської та західних областей України шляхом реалізації програм із надолуження освітніх втрат».

Його впроваджують Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та Асоціація інноваційної та цифрової освіти (AIDE) за фінансової підтримки урядів Японії та Іспанії.

Загалом у дев'яти західних областях України в межах проєкту працювали 53 освітні локації, які об'єднали майже 5 тисяч дітей. Особливу увагу приділяли школярам із числа ВПО, створюючи для них безпечний освітній простір, де вони могли не лише надолужити навчальний матеріал, а й знайти нових друзів, розвинути комунікативні навички та відчувати підтримку.

Реалізація таких ініціатив сприяє створенню рівних освітніх можливостей для школярів і є важливою складовою розвитку освітнього середовища Хмельницької територіальної громади.

Загублені документи

на мале моторне
прогулянкове судно

з реєстровим
номером
3.829036 ХМЕ0060К.

Просимо повернути
за винагороду.
Контактний телефон:
+380 (68) 128 27 29

Іван Михайлович.

це наша історія

Становлення Кам'янець-Подільського інституту удосконалення вчителів (з 1954 р. – Хмельницького). Адреса на мапі Проскурова (1940-1941)

На зламі епох: освіта під пресом ідеології

Мережа обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів (УКВ) з'явилася в Україні на зламі 1930–1940-х років. Цьому передувала епоха глибоких, суперечливих і часто трагічних соціокультурних та політичних зламів довоєнного десятиліття. Відомий філософ Мирослав Попович описував цей час як глибоко амбівалентний: грандіозні соціально-економічні зрушення відбувалися на тлі жорстоких репресій, Голодомору та примусової праці. Ці процеси накрили хвилею всі сфери життя, включно з освітою. Проте тогочасні офіційні документи та науково-педагогічні статті відображали виключно парадну, оптимістично-ідеологічну сторону — звітували про «успіхи та перемоги у будівництві радянської школи».

Упродовж 1930-х років українську школу лихоманило: змінювалися її структура та навчальні програми. Водночас вона стрімко втрачала свої національні та експериментальні риси, здобуті у 1920-х. Від учителя тепер вимагали не просто вчити, а демонструвати абсолютну відданість більшовицькій ідеології та брати участь у пропагандистських кампаніях.

На початку 1930-х років нарком освіти УРСР Микола Скрипник ще намагався відстояти національне обличчя української школи, наголошуючи: «...нічого не варта та школа, де навчання ведеться чужою для дитини мовою». Попри те, що Скрипник був переконаним комуністом і щиро вірив у побудову культури «національної за формою і соціалістичної за змістом», партійна верхівка його позицію відкинула.

Замість цього в педагогіці розгорнулася безжальна боротьба «за чистоту марксистсько-ленінської теорії» і радянської школи. Цей курс закріпила ціла лавина партійних директив 30-х років: про обов'язкове

початкове навчання (1930), реформу структури й режимів шкіл (1931–1934), уніфікацію підручників (1933, 1935), викладання громадянської освіти (1934) та обов'язкове вивчення російської мови (1938). Як зазначає дослідниця Лариса Березівська, ці документи стали основою «прихованої контрреформи» в освіті.

Кадровий голод та феномен «зразкових шкіл»

На початку 1931/1932 навчального року Наркомат освіти УРСР бадьоро рапортував про розширення шкільної мережі та охоплення дітей навчанням. Проте за фасадом успіху ховалася катастрофа: понад 60% педагогів не мали належної фахової підготовки (49,5% — із загальною середньою освітою, а 12% — взагалі з незакінченою середньою). Розв'язати цю проблему в умовах дефіциту ресурсів спробували через створення так званих «зразкових шкіл». Вони мали найкращу матеріальну базу, власні лабораторії, бібліотеки і, головне, кваліфіковані кадри. Досвід цих установ ставав орієнтиром для всієї педагогічної спільноти, виконуючи роль перших практичних центрів підвищення кваліфікації.

У середині 1930-х років гайки закрутили ще сильніше. Спільна постанова Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) «Про організацію навчальної роботи і внутрішнього розпорядку...» запровадила жорстку регламентацію: єдиний навчальний план, типовий Статут, обов'язкову шкільну форму та сувору дисципліну. Централізація освіти стала абсолютною.

У цей же період ухвалюють нові Конституції СРСР та УРСР. Для шкіл це означало появу однойменного навчального предмета. Його викладання опинилося під особливим державно-партійним наглядом, що вимагало від учителів термінового «ідеологічного переформатування».

Фінальним акордом довоєнної уніфікації став вихід у 1938 році під-

ручника «Історія ВКП(б). Короткий курс». Він перетворився на головне джерело «істини» та офіційного трактування історії, встановивши тотальний контроль над думками людей. Як підкреслювала академік Ольга Сухомлинська, педагогіка остаточно перетворилася на інструмент ідеології, а вчитель — на політичних пропагандистів.

Від курсів при університетах — до санкцій

Якщо на початку 1930-х років підвищення кваліфікації ще зберігало різноманітність форм (курси, конференції, гуртки), успадковану з минулого десятиліття, то згодом рамки стали жорсткішими.

Постанова РНК УРСР 1934 року «Про підвищення кваліфікації вчителів» пред'явила катастрофічну умову: педагоги без диплома мали здобути освіту в найкоротші терміни. Держава застосовувала метод «батога і пряника»: пропонувала надбавки й пільги заочникам, але водночас погрожувала звільненням за відмову від навчання. Керував процесом Всеукраїнський інститут підвищення кваліфікації педагогів, а на місцях — обласні відділи народної освіти (ОблВНО).

З 1935 року курси стали головною зброєю у боротьбі за якість кадрів. Для вчителів гуманітарного профілю (історії, мови, географії) навчання організовували при провідних університетах (Київському, Харківському, Одеському) за державний кошт. Решту вчителів перепідготовлювали обласні педкабінети за рахунок місцевих бюджетів.

Контроль був жорстким. Коли окремі ОблВНО допустили зрив планів та низьку явку слухачів, Наркомат освіти зреагував миттєво: наказав укрупнити групи та забезпечити 100% відвідуваність під загрозою суду.

Становлення Кам'янець-Подільського інституту удосконалення вчителів (з 1954 р. – Хмельницького). Адреса на мапі Проскурова (1940-1941)

Незадовільну організацію навчання прирівнювали до «відсутності боротьби за виконання директив партії», що в ті часи могло призвести до політичних покарань.

Паралельно Наркомат реформував методичну роботу. Старі методичні бюро та бригади оголосили неефективними й ліквідували. Натомість ставку зробили на педради, індивідуальне наставництво, консультації при райвно та лекторські бюро, куди залучали науковців для розробки методичних рекомендацій. Школам повернули предметні комісії та куцкові методичні об'єднання (КМО), діяльність яких чітко регламентувалася наказами НКО УРСР. Школа офіційно стала «основною ланкою» методичної роботи.

Попри ці зусилля, наприкінці 1930-х років методична служба на місцях залишалася фрагментарною та безсистемною. Радянській системі, що прагнула абсолютного контролю, потрібна була кардинальна модернізація.

Народження ІУВ: подільський вимір

Виходом із ситуації стало створення принципово нових закладів — інститутів удосконалення вчителів (ІУВ), які об'єднали курсову підготовку та методичний супровід в один потужний кулак.

Перші такі інститути з'явилися в Київській та Харківській областях у лютому 1939 року. Вони отримали статус вищих навчальних закладів, а їхнім першочерговим завданням, окрім фахових дисциплін, стало «вивчення марксизму-ленізму».

У серпні 1939 року Раднарком УРСР ухвалив Постанову № 956, якою наказав створити інститути удосконалення в усіх областях на базі наявних методичних кабінетів. Крапку в цьому процесі поставив наказ Наркомату освіти від лютого 1940 року. Місцеві керівники мали до 1 березня затвердити кошториси, підібрати директорів, а з 1 квітня — по-

вністю укомплектувати новостворені інститути кадрами та обладнанням. Перед початком навчального року нарком С. Бухало офіційно підтвердив: реорганізацію завершено.

Для Кам'янець-Подільської області цей процес збігся в часі з великою адміністративною реформою. Наприкінці 1939 року тут сформували перші виконкоми рад. До складу Кам'янець-Подільського облвиконкому увійшла завідувачка ОблВНО Г. Горільченко. Саме вона розробила кошторис майбутнього Кам'янець-Подільського обласного інституту удосконалення вчителів та подала на затвердження до Києва кандидатуру його першого очільника. Так на початку 1940 року народилася нова державна інституція — Кам'янець-Подільський обласний інститут удосконалення вчителів.

Проскурівський період: адреса на мапі історії

У березні 1941 року обласний центр перенесли з Кам'янця-Подільського до Проскурова (нині — Хмельницький). Разом із керівними органами переїхав і освітній інститут.

Завдяки архівним документам та дослідженням історика Сергія Єсюніна, ми можемо точно встановити тогочасну адресу інституту. Обласний відділ народної освіти («облнародбраз») та інститут УКВ розмістилися у Проскуріві на вулиці Робітничо-селянської міліції, 3 (колишня Глуха, сьогодні — вулиця Пилипчука). Будинок зберігся до наших днів і стоїть на лівій стороні вулиці, неподалік перехрестя з Володимирською.

У тогочасних документах цю споруду називали «Будинком вчителя». Організації отримали в користування кімнати загальною площею 194 кв. метрів, причому сам інститут, згідно зі звітами, займав п'ять кімнат.

Першим директором інституту впродовж 1940–1941 років був О.Ф.Лисий, який до цього очолював обласний методичний кабінет. Політико-ідеологічний напрям роботи

координував науковий співробітник з історії О. О. Ільєв, обов'язком якого було «вивчення та пропаганда "Короткого курсу історії ВКП(б)"» та праця Леніна.

У першій половині 1940/1941 навчального року його працівники детально проінспектували стан методичної роботи у Деражнянському, Вовковинецькому, Вінковоцькому, Ізяславському та інших районах. Директор О. Лисий у своїх звітах особливо відзначав успіхи Проскурівського міського методичного кабінету під керівництвом «товариша Палатного». Тут було налагоджено системну роботу: аналізувалися уроки, організовувалися виставки найкращих освітянських розробок, проводилися практичні семінари й наради.

Замість підсумків

За короткий, тривалістю в один рік, довоєнний період Кам'янець-Подільський обласний інститут удосконалення вчителів у Проскуріві встиг трансформуватися в головний осередок координації методичної роботи регіону. Він поєднував у собі дві ролі: з одного боку, надавав реальну допомогу педагогам і поширював передовий досвід, з іншого — виступав жорстким провідником «політично лояльних знань», без чого радянські реформи того часу були немислимі.

Із появою цього інституту в нашому регіоні, як і в усій Україні, завершилося створення уніфікованої вертикалі управління професійним розвитком учителів. Було закладено фундамент сучасної системи післядипломної педагогічної освіти. Проте подальшу розбудову закладу перервав вибух війни 1941 року та встановлення на території області нацистського окупаційного режиму.

Микола СОЛОВЕЙ,
кандидат педагогічних наук,
доцент.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

Виклики сьогодення щодо збереження цілісності й державності України, загальна соціокультурна ситуація, завдання консолідації суспільства, реформування системи освіти зорієнтовують на виховному потенціалі освітнього простору та соціально-значущих якостях особистості, її компетентностях і готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму. Зміни форм та методів освітньо-виховного процесу в траєкторії воєнного часу стали важливим викликом для системи освіти України, для оновлення її змісту.

У реаліях нинішньої суспільно-політичної ситуації в Україні перед освітянами окреслено відповідальне завдання – об'єднати зусилля педагогічної та громадської спільнот на засадах співпраці для захисту прав і свобод, взаєморозуміння, формувати в учнів світогляд та універсальні цінності й моделі поведінки, що становлять основу світової культури.

Актуальним на сьогодні є створення такого виховного середовища, яке сприяє всебічному розвитку дитини, формує її громадянську активність, моральну відповідальність та емоційну зрілість. Нова українська школа робить акцент на освітньому процесі не тільки на навчанні, а й вихованні особистості, здатної жити у швидкозмінному світі, взаємодіяти з іншими, нести відповідальність за себе і спільноту.

Виховання в умовах війни спрямовує новий імпульс на духовне виховання молоді, формування в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розвитку національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав особистості. Таке виховання має стимулювати розвиток суспільства, яке функціонує на засадах гуманізму, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту людей.

Виховний процес ґрунтується на загальнолюдських, культурних цінностях українського народу, цінностях громадянського суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини-громадянина тощо (стаття 15 Закону України «Про повну загальну середню освіту»

від 16.01.2020 № 463-IX. – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/463-20#Text>).

Виховна робота в ЗЗСО охоплює не лише здобуття учнями академічних знань, але й розвиток у них емоційного інтелекту, навичок соціалізації та відповідального ставлення до свого життя та своїх вчинків.

Концепцією НУШ передбачено зміст освіти, що ґрунтується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві. Організація виховного процесу – це пошук керівництвом закладу освіти, педагогами нових альтернативних форм роботи з учнями відповідно до вимог сьогодення задля забезпечення належного рівня сформованої життєвої компетентності учнів, залучення їх до розбудови України в повоєнний час.

Пропонуємо методичні рекомендації щодо організації виховного процесу в закладах загальної середньої освіти для класних керівників і педагогів-організаторів з метою використання у виховній роботі (з огляду на лист Міністерства освіти і науки України від 19.11.2024 № 1/21639-24).

Національно-патріотичне виховання молоді

Виховний процес у сучасній школі набуває вагомих ознак національного характеру. Національно-патріотичне виховання стало беззаперечним пріоритетом державної політики та національної стійкості як важливий елемент для підтримання морального духу українців, зміцнення національної ідентичності та забезпечення цілісності й незалежності України. Особливої значущості набувають такі базові духовно-моральні цінності, як національна ідентичність, гідність, відповідальність, совість, свобода, патріотизм, справедливість, рівноправність, повага до інших, толерантність, ініціативність.

Усвідомлення учнями поняття «патріотизм» – це моральна позиція, що виявляється в любові до Батьківщини, гордості за її успіхи й досягнення, у повазі до її історичного минулого, культурних традицій, у готовності прийти на допомогу, обстоювати її незалежність, свободу.

Наразі виховання в дітей та молоді патріотизму як почуття і як базової якості особистості здійснюється в умовах воєнного стану, що суттєво підкреслює важливу роль національно-патріотичного виховання учнів, яке характеризується новим змістом.

Мета національно-патріотичного виховання – формування соціально активної, відповідальної особистості зі ствердною громадянською позицією, особистісними характеристиками та стійкою ціннісною системою щодо захисту національних інтересів і територіальної цілісності країни; формування національно-патріотичної свідомості, а саме: особистісної ідентифікації зі своєю нацією, віри в духовні сили та майбутнє країни, усвідомлення моральних і культурних цінностей, знання історії, символіки, звичаїв, обрядів, традицій як усієї країни, так і її регіональної багатогранності.

Оновлена система національно-патріотичного виховання дітей та молоді – це комплексна, системна й цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських, благодійних, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України.

Реалізацію системних виховних заходів спрямовано на формування нового українця-патріота, що керується національними та європейськими цінностями.

Сьогодні організація національно-патріотичного виховання в закладі освіти має бути зорієнтована на формування в підростаючого покоління національної самоідентифікації. Важливо, щоб кожен освітній заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

У планах роботи закладів освіти необхідно передбачити проведення тематичних годин спілкування, зустрічей, бесід, лекцій, семінарів, тематичних виставок, засідань за «круглим столом», науково-практичних конференцій, літературних вечорів, поетичних годин тощо щодо відзначення важливих пам'ятних та ювілейних дат 2026/2027 н.р. (календар свят та виховних заходів на 2026-2027 н.р. – URL: https://znaysh-v.c-m/News/Details/kalendar_sviat_ta_vykhvnykh_zakh-div_2026_2027_n_r).

З нагоди державних свят і пам'ятних дат – Дня захисників і захисниць України, Дня Гідності та Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України – доцільно проводити науково-практичні конференції, семінари, круглі столи; військово-спортивні заходи; фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози, поезії та образотворчого мистецтва; відвідини музеїв бойової слави; зустрічі з воїнами-захисниками України та вшанування пам'яті загиблих героїв.

Ефективністю освітньо-виховного процесу сприятиме впровадження інтерактивних форм роботи, таких як: ситуативно-рольові та імітаційні ігри; соціально-проектна діяльність; інтелектуальні змагання і аукціони; соціально-психологічні тренінги; аналіз реальних соціально-політичних подій і конфліктів; застосування сучасних комунікаційних засобів і цифрових технологій; демократичний діалог і колективні творчі справи; перегляд навчальних відеоматеріалів; проведення віртуальних екскурсій і виставок; створення учнями мотиваційних відеороликів; участь у флешмобах, соціальних акціях, конкурсах тощо.

Рекомендуємо застосовувати в роботі такі акти національного законодавства:

- Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/2834-20#Text>;

- Закон України «Про волонтерську діяльність». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/3236-17#Text>;

- Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX століт-

ті». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/314-19#Text>;

- Закон України «Про основи національного спротиву». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/1702-20#Text>;

- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/2704-19#Text>;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/1322-2023-%D0%BF#Text>;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 № 864 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/864-2024-%D0%BF#Text>;

- Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова — успішна держава» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 596-р). – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/596-2019-%D1%80#Text>;

- розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 № 269-р «Про затвердження Плану заходів із відзначення подвигів ветеранів війни, проявлених під час захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України, на період 2023-2026 років». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/269-2023-%D1%80#Text>;

- наказ Хмельницької обласної військової адміністрації від 13.12.2024 № 273/2024-н «Цільова соціальна програма утвердження української національної та громадянської ідентичності у Хмельницькій області на 2025-2030 роки». – URL: https://www.adm-km.g-v.ua/d-cl-rders/2024/12/273n_131224_1.pdf.

Для використання у виховній роботі за національно-патріотичним напрямом пропонуємо такі навчально-методичні матеріали:

- інформаційні матеріали Українського інституту національної пам'яті. – URL: <https://uinp.g-v.ua/>;

- матеріали Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді. – URL: <https://udcnpvctum.kyiv.ua/>;

- проект «Що ти знаєш про...? Історія регіонів України» Національного центру «Мала академія наук України». – URL: <http://surl.li/vykyrs>, YouTube – URL: <http://surl.li/sdwlpw>.

Актуальними заходами є уроки мужності, зустрічі з учасниками російсько-української війни, волонтерами, відвідування військовослужбовців, які зазнали поранення та проходять реабілітацію в медичних закладах, написання листів у рамках Всеукраїнської акції «Лист пораненому». Пропонуємо оформити в закладах освіти інформаційні стенди, які висвітлюватимуть події збройної боротьби українського народу за територіальну цілісність держави.

Трансформація значущості національно-патріотичного виховання відбувається через зміну сутності формування загальної патріотичної свідомості до формування оборонної свідомості. Це вимір, де патріотична ідентичність нерозривно пов'язана з готовністю та здатністю захищати свою державу і свій народ.

Тепер важливо акцентувати, що ідеалом виховання має виступати різнобічно та гармонійно розвинений, свідомий, високоосвічений, патріот України, громадянин-професіонал, здатний до саморозвитку, самовизначення, саморефлексії, самореалізації та самовдосконалення.

Безпечність освітнього середовища

Одним із ключових напрямів виховної діяльності в НУШ залишається формування максимально безпечного освітнього середовища для кожного здобувача освіти. Безпечність охоплює створення фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної стабільності для всіх учасників освітнього процесу.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

Невід'ємними її складовими мають бути формування знань щодо збереження здоров'я, розвиток навичок безпечної поведінки в умовах загроз, зокрема уникнення контактів з мінами та іншими вибухонебезпечними залишками війни.

З метою створення рівних і безпечних умов здобуття освіти, організації безпечного освітнього середовища в умовах військової агресії РФ проти України ухвалено Концепцію безпеки закладів освіти (розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 № 301-р «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти». – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/301-2023-%D1%80#Text>). 25 травня 2020 Указом Президента України схвалена Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в Новій українській школі за №195/2020. – URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/195/2020#Text>.

На сьогодні значно зросли ризики, пов'язані з вибухонебезпечними предметами (ВНП), унаслідок широкомасштабного використання вогнепальної зброї та масованих ракетних атак із застосуванням різних типів вибухонебезпечних предметів.

Базовим чинником функціональності освітнього середовища є його безпечність – збереження здоров'я та безпека здобувачів освіти. Тож обов'язковими компонентами в роботі закладів освіти зі збереження здоров'я та безпеки здобувачів освіти, їхніх батьків та педагогів є формування:

- знань про збереження і зміцнення здоров'я;
- навичок поведінки в небезпечних ситуаціях, зокрема уникнення ураження мінами та іншими вибухонебезпечними залишками війни (ВЗВ).

Пропонуємо для використання у виховній роботі за цим напрямом матеріали, які розміщені на вебсайті ДНУ «ІМЗО» – URL: <https://imz-g-v.ua/>.

Профілактика шкідливих звичок та протиправної поведінки здобувачів освіти

У листі Міністерства освіти і науки України «Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді

в умовах воєнного стану в Україні» від 13 травня 2022 № 1/5119-22 зазначено, що одним з важливих пріоритетів у діяльності закладів освіти є профілактика шкідливих звичок та протиправної поведінки здобувачів освіти (URL: <https://m-n.g-v.ua/npa/pr--zdijsnennya-preventivnih-zah-div-sered-ditej-ta-m-l-di-v-um-vah-v-yenn-g--stanu-v-ukrayini>).

Підлітковий вік – кризовий період розвитку, коли особистість піддається високому ризику формування адиктивної поведінки, що може мати довготривалі негативні наслідки для її життя. Зловживання психоактивними речовинами, інтернет-залежність та інші види адиктивної поведінки стають дедалі поширенішими серед підлітків, що актуалізує потребу ефективних профілактичних заходів.

Профілактика адиктивної поведінки в підлітків задля збереження їхнього здоров'я та зниження ризику негативних наслідків охоплює академічну неуспішність, соціальну ізоляцію, проблеми із психічним здоров'ям, злочинну поведінку.

Для запобігання правопорушень серед учнів у закладах освіти рекомендуємо:

- здійснювати постійний моніторинг поведінки школярів, виявляти учнів із ризиковими проявами, особливо тих, хто вже мав досвід протиправних дій або демонструє агресивність;

- проводити цілеспрямовану індивідуальну корекційну роботу з дітьми, залучаючи шкільного психолога, соціального педагога та класного керівника;

- організовувати інформаційно-просвітницькі зустрічі з батьками та опікунами учнів;

- сприяти зайнятості здобувачів освіти в позашкільний час (залучати до гуртків, секцій, творчих проєктів, аби мінімізувати вплив деструктивного середовища);

- налагоджувати ефективну взаємодію з органами ювенальної превенції, службами у справах дітей, соціальними структурами, що здійснюють підтримку родин та неповнолітніх у складних життєвих обставинах.

Пропонуємо перелік корисних ресурсів щодо профілактики залежностей у дітей та підлітків для проведення виховних заходів:

- Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків. – URL: <http://surl.li/hxwald>.

- Програма профілактики вживання психоактивних речовин «Свідомий вибір» / Н. Строева. Київ. 2020. – URL: <http://surl.li/g-zeuy>.

- Використання електронних сигарет серед молоді. – URL: <http://surl.li/quwtyb>.

- Анонімні нікотинозалежні. – URL: <https://www.nica.in.ua/>.

- Основні факти про тютюн. – URL: <http://surl.li/mqumgk>.

- Як кинути палити. – URL: <http://surl.li/uvmfwt>.

- Розлад вживання алкоголю. – URL: <http://surl.li/gczzh>.

- Розлад вживання психоактивних (наркотичних) речовин у молоді. – URL: <http://surl.li/iyxhlw>.

- Як запобігти зловживанню алкоголем та наркотиками серед підлітків. – URL: <http://surl.li/xvrhvc>.

- Як батькам говорити про алкоголь з дітьми різного віку. – URL: <http://surl.li/nvlwbl>.

- Проблема залежності від комп'ютерних ігор. – URL: <http://surl.li/evanbz>.

- Як запобігти проблемі залежності від комп'ютерних ігор. – URL: <http://surl.li/wgnpat>.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 689 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні» (URL: <https://zak-n.rada.g-v.ua/laws/sh-w/689-2019-%D0%BF#Text>) передбачено збір моніторингових показників у розрізі регіонів.

Соціалізація підлітків

Війна негативно впливає на соціалізацію та інтеграцію дітей і підлітків, адже соціалізація – це процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, які властиві певній культурі або соціальній групі.

Важливий чинник соціалізації підлітків – комунікативна здатність до міжособистісної взаємодії.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

Освітній процес передбачає групову роботу учнів, спільне виконання завдань та організацію командної діяльності.

Окреслено основні компоненти комунікативної здатності:

- мотиваційний (спрямованість особистості, потреба у спілкуванні);
- вольовий (здатність до самоконтролю у спілкуванні);
- поведінковий (уміння розв'язувати конфліктні ситуації, емоційно співпереживати).

Здебільшого учні легко піддаються негативному впливу та схильні до необдуманих ризикованих дій. Через певні біологічні особливості тинейджерів складно мислити критично та бачити небезпеку там, де її помічають дорослі. Тепер підлітки, психіка яких втомлена війною, стають легким об'єктом для маніпулювання.

Педагогічним працівникам рекомендовано: приділяти увагу розвитку комунікативних навичок у підлітків; формувати в них критичне мислення і емоційну стійкість; організовувати заходи, що сприяють згуртуванню учнівського колективу; вчасно виявляти ознаки ризикової поведінки та реагувати на них через співпрацю з фахівцями (психологами, соціальними працівниками тощо).

Для учнів надзвичайно важливо бути в групі, у команді, суб'єктивно важливим є те, як їх сприймають однолітки, що часто призводить до імпульсивних вчинків.

Деструктивна поведінка у здобувачів освіти проявляється тоді, коли їхні дії (вербальні чи практичні) мають руйнівний характер, спрямовані на себе, своє здоров'я, зовнішній світ, можуть проявлятися в нападах агресії, гніву чи ворожості. Часто така поведінка є відповіддю підлітків на складні обставини, у яких вони опинилися.

Ознаками залучення дитини до деструктивного угруповання можуть бути:

- замкнутість (не ділиться своїми планами з батьками або особами, що їх замінюють);
- зміна зовнішнього вигляду (чорний вільний одяг, довге волосся тощо);
- використання символіки на одязі чи тілі;
- зміна настрою та поведінки тощо.

Тож за умови виявлення таких груп або вступу дитини до однієї з таких груп педагогам необхідно негайно повідомити адміністрацію закладу освіти та відповідні уповноважені органи (кіберполіцію – URL: <https://www.cybercrime.g-v.ua> (цілодобово) та поліцію – 102). Також можна звертатися на «гарячі» лінії, зокрема:

- національна «гаряча» лінія для дітей та молоді: 116 111 – з мобільних або 0 800 500 225 – зі стаціонарних телефонів, пн.-пт. – з 12.00 до 20.00 (безкоштовно, анонімно, конфіденційно);

- національна «гаряча» лінія із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації: 116 123 – з мобільних або 0 800 500 335 – зі стаціонарних телефонів цілодобово (безкоштовно, анонімно, конфіденційно);

- Урядовий контактний центр за номером 15-47 (безкоштовна зі стаціонарних та мобільних телефонів, цілодобово доступна, анонімна та конфіденційна «гаряча» лінія для осіб, які постраждали від домашнього насильства);

- Messenger @childh-tline.ukraine;
- Instagram @childh-tline_ua.

Рекомендуємо класним керівникам та педагогам-організаторам:

- ознайомитися з алгоритмом виявлення випадків та реагування на ситуації втягнення дітей у небезпечні квести, який розміщено в методичних рекомендаціях «Небезпечні квести для дітей: профілактика залучення». К.: ТОВ «Агентство «Україна». 2017. 76 с. (URL: <https://la-strada.-rg.ua/dwnl-ad/nebezpechni-kvesty-dlya-ditej-pr-filaktyka-zaluchennya-met-dychni-rek-mendatsiyi>);

- проводити години спілкування з дітьми для запобігання втягнення їх до неформальних угруповань, небезпечних для життя квестів, ігор;

- роз'яснювати учасникам освітнього процесу алгоритм дій у ризикованих ситуаціях, інформувати їх про номери «гарячих ліній».

За напрямом «Соціалізація підлітків» пропонуємо скористатися такими ресурсами:

- методичні рекомендації щодо формування міжособистісних взаємин у класному колективі (автор: Наталія Прокопчук, практична психологиня, методистка ресурсного центру під-

тримки інклюзивної освіти, старша викладачка кафедри психології та інклюзивної освіти РОІППО). – URL: https://znaysh-v.c-m/News/Details/met-dychni_rek-mendatsii_shch-d_f-rmuvannia_mizh-s-bystisnykh_vzaiemyn_v_klasn-mu_k-lektyvi;

- ліфлет «А з чим ти стикаєшся в інтернеті?». – URL: <https://inm-l.-rg/liflet-a-z-chym-ty-stykaeshsia-v-interneti/>;

- навчальний анімаційний ролик «Цінуй життя!» – URL: <http://surl.li/mweisc> та методичні рекомендації до нього. – URL: <http://surl.li/x-gwdb>;

- матеріали з превенції залежності від азартних ігор, що розміщено на вебсайті ДНУ «ІМЗО».

Звертаємо увагу й на проблеми дітей з категорії внутрішньо переміщених осіб, зокрема на їхню адаптацію до нових навчальних колективів, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в закладах освіти. Адаптація дитини в колективі освітнього закладу тісно пов'язана із соціальною адаптацією, яка зумовлена змінами соціальної реальності та життєвими обставинами й потребує особливої мобілізації та оптимізації зусиль здобувача освіти у відповідь на ці зміни. Стосовно дітей з категорії ВПО закладам освіти потрібно налагодити системну психосоціальну підтримку, яка має бути спрямована на подолання проблем розвитку, викликаних пережитим досвідом вимушеного переміщення.

Торгівля людьми

Під час повномасштабного вторгнення рф в Україну пролегла торгівлі людьми особливо загострилась, є актуальною та в освітньому процесі охоплює:

- упровадження заходів з підвищення загального рівня правової свідомості всіх учасників освітнього процесу;

- формування навичок безпечної поведінки здобувачів освіти під час подорожі, на новому місцеперебуванні, удома;

- виховання поваги до прав та основних свобод людини, толерантне ставлення до постраждалих від торгівлі людьми.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

З метою підвищення рівня обізнаності здобувачів освіти, їхніх батьків та педагогічних працівників у питаннях протидії торгівлі людьми рекомендуємо застосовувати в роботі такі нормативно-правові акти (URL: <http://surl.li/k-pjmg>):

- Кримінальний кодекс України, зокрема стаття 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини»;

- Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI «Про протидію торгівлі людьми»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 417 «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми».

Пропонуємо користуватися такими інформаційними ресурсами щодо протидії торгівлі людьми:

- URL: <http://surl.li/lqeqsc>;
- URL: <http://surl.li/njrdaj>;
- відеороликами:
- URL: <http://surl.li/wqamqb>;
- URL: <http://surl.li/qdvhbn>.

Розв'язання конфліктів через співпрацю

Побудова безпечного, мирного освітнього простору на часі й передбачає впровадження в систему освіти технології розв'язання конфліктів через співпрацю. Визначальні кроки зазначеного напрямку такі:

- формування здатності протистояти булінгу (цькуванню);
- вироблення навичок ненасильницької поведінки;
- побудова конструктивного діалогу;
- розуміння поняття «мир»;
- осмислення власної значущості у вибудовуванні стосунків з оточенням;
- усвідомлення конфлікту як невід'ємної частини життя та створення особистої мирної стратегії поведінки в конфлікті.

Є низка чинників, що сприяють насильству, серед яких: стереотипні уявлення про гендерні ролі, культурні норми, фізичні вади, соціальні нерівності тощо. Важливо, щоб учні та

педагогічний колектив закладу освіти відчували себе в безпеці та знали, що їхні права будуть захищені. Тож потрібно створити безпечне та підтримувальне середовище в освітніх закладах, яке може бути реалізовано через такі складові:

- розробка та впровадження політики нульової толерантності до будь-яких проявів насильства;
- забезпечення підтримки для постраждалих від насильства.

Також МОН України рекомендує активно залучати батьків учнів до розв'язання проблем, які можуть виникати в закладі освіти, та проводити інформаційні кампанії серед громадськості.

Постановою Кабінету Міністрів України від 04 червня 2025 № 658 затверджено Типову програму для запобігання насильству над дітьми – URL: https://znaysh-v.c-m/News/Details/kabmin_zatverdvyv_typ-vu_pghramu_dlja_zap-bihannia_nasylstvu_nad_ditmy. Документ стосується всіх освітніх закладів, молодіжних центрів, дитячих, молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, тобто суб'єктів, які працюють з дітьми та молоддю задля:

- створення середовища, вільного від насильства і жорстокого поводження з дитиною;
- запровадження системи інформування про випадки (або підозру на випадки) насильства та жорстокого поводження з дітьми в суб'єкті;
- забезпечення оперативного розгляду цих випадків та відповідного реагування на них.

Затвердження цієї Типової програми визначалося частиною 6 статті 10 Закону України «Про охорону дитинства».

Типова програма містить перелік таких заходів:

- з виявлення і реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- з навчання та підвищення обізнаності про унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- з моніторингу та оцінки виконання програми;
- з інформування, розміщення в доступних місцях для дітей та їхніх батьків, інших законних представників інформаційних матеріалів (плакатів,

брошур з контактами служб допомоги, контактних номерів телефонів для анонімного звернення);

- превентивних заходів.

Для організації виховної роботи щодо запобігання та протидії проявам насильства рекомендуємо використовувати нормативно-правові документи та навчально-методичні матеріали, які розміщено на вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»:

- нормативно-правова база щодо протидії та запобігання насильству. – URL: <http://surl.li/pihfpw>;

- міжнародні й національні документи щодо захисту прав дитини. – URL: <http://surl.li/eaqrnu>;

- навчальні програми щодо захисту прав дітей. – URL: <http://surl.li/yplsva>;

- перелік навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству. – URL: <http://surl.li/tbfevc>;

- матеріали щодо протидії сексуальному насильству. – URL: <http://surl.li/awuyglm>;

- безпека в мережі «Інтернет» (матеріали й ресурси). – URL: <https://sal-.li/BC8cE14>;

- практичний посібник «Психологічний супровід формування демократичних засад та профілактики і розв'язання конфліктів у закладі освіти» / В. М. Горленко та ін.; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: Ніка-Центр, 2021. 168 с. – URL: <https://sal-.li/163a750>.

Медіакультура

Серед найпоширеніших видів діяльності дітей та підлітків є користування медіа, зокрема соціальними, які забезпечують ще й ефективну комунікацію в освітньому процесі.

Месенджери стали невід'ємною частиною повсякденного життя. Використання їх значно полегшує комунікацію між учасниками освітнього процесу, адже вони забезпечують миттєву та зручну взаємодію з метою швидкого обміну інформацією та надсилання важливих повідомлень. Соціальні мережі допомагають учителям, учням, їхнім батькам не тільки швидко обмінюватися інформацією, але й отримувати корисні навчальні матеріали,

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

переглядати навчальні відео та обговорювати важливі теми, які стосуються освітньо-виховного процесу. Завдяки соціальним мережам навчання поширюється за межі класних кімнат і стає доступним у будь-якому місці та в будь-який час. Такі ресурси стрімко розвиваються, забезпечуючи молодь можливостями для спілкування і розваг, інформують учнів про зразки поведінки, що визначають їхню кіберсоціалізацію поза участю батьків або в умовах часткового батьківського контролю їхнього медіасередовища.

Розвинена медіакультура особистості на основі усвідомленої системи цінностей і переконань, з огляду на взаємодію з іншими людьми, передбачає пошук, сприймання, критичний аналіз, адекватне оцінювання, осмислення різної медіапродукції, створення власних медіапродуктів.

Формування належного рівня медіакультури особистості – один з пріоритетних напрямів роботи педагога, який можна забезпечити через комплекс заходів, серед яких і навчання всіх учасників освітнього процесу з означеного питання.

З метою формування свідомого та відповідального ставлення дітей до азартних ігор необхідно проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо їхньої небезпеки, загроз ігрової залежності, способів попередження ігрової залежності, контактів закладів, які надають допомогу особам з ігровою залежністю, та особливостей функціонування Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участь в азартних іграх.

З матеріалами з превенції залежності від азартних ігор можна ознайомитися на вебсайті ДНУ «ІМЗО» – URL: <https://imz-g-v.ua/psych-hichnyj-supr-vid-ta-s-tsialn-pedah-hichna-r-b-ta/materialy-z-preventsii-zalezhn-sti-vid-azartnykh-ih-r/>.

Обмежене використання фото- та відеозйомки

Нині у здобувачів освіти збільшилася кількість запитів щодо фото- та відеозйомки, які обґрунтовують розвиток та поширення використання цифрових технологій не тільки у звичних сферах діяльності чи дозвілля.

Треба звернути увагу на дотримання вимог нормативних докумен-

тів щодо поширення конфіденційної інформації, зокрема:

- ст. 34 Конституції України (кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір). Але на період воєнного часу це право може тимчасово обмежуватися згідно з Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022;

- ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію» (інформація про фізичну особу є конфіденційною);

- ч. 2 ст. 11, ч. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію» (заборонено збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини);

- ст. 308 Цивільного кодексу України (фотографію та інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, може бути публічно показано, відтворено, розповсюджено тільки за згодою цієї особи, а в разі її смерті – за згодою її дітей, удови/удівця, батьків, братів та сестер).

Згідно із чинним законодавством, рішення стосовно здійснення більшості правочинів дитини до досягнення її повноліття приймають батьки, або інші законні представники дитини (наприклад, опікуни), тому фото- чи інша зйомка дитини може відбуватися тільки за їхньої згодою.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини, кожна дитина є суб'єктом, а не об'єктом праводносин, і провідним принципом Конвенції є право дитини на участь у розв'язанні питань, які її стосуються. Тому на фото- чи іншу зйомку дитини треба отримати її згоду.

Натепер поширення конфіденційної інформації про людину, навіть за її згодою, може становити загрозу для її життя і здоров'я та її родини. Навіть фільмування лише закладу, без присутності людей у кадрі, може бути небезпечним для всіх, хто в ньому навчається та працює. З огляду на це, всім учасникам освітнього процесу рекомендовано мінімізувати оприлюднення зйомок на територіях та в закладах освіти.

Запобігання суїцидальним проявам і нахилам

Важливим напрямом виховної роботи є запобігання суїцидальним проявам і нахилам серед учнів. На жаль, у зв'язку з війною ця проблема загострилась, оскільки багато дітей та їхніх батьків перебувають у хронічному стресі, депресії, мають посттравматичний стресовий розлад, фінансову скруту, втрачають близьких, домівки, роботу тощо й за відсутності підтримки не знаходять виходу зі складної життєвої ситуації.

За умови виявлення суїцидальних ознак у здобувачів освіти педагогічні працівники мають звернутися на такі «гарячі» лінії:

- Гаряча лінія з профілактики суїцидів. – URL: <https://lifelineukraine.c-m/>.

- Перша національна лінія довіри для запобігання суїциду: 73 33.

Психолого-педагогічна допомога здобувачам освіти

Під час освітнього процесу педагоги мають акцентувати на Я-концепції та самооцінці учнів, застосовувати таку стратегію виховної роботи зі здобувачами освіти, яка сприяє розвитку в них позитивної самооцінки, створенню сприятливих умов для повернення учнів до повноцінного навчання, підвищенню їхньої мотивації, подоланню стресу і тривожності, які виникають в умовах воєнного стану.

Доцільно практикувати психологічні хвилини під час уроків, що допоможе учням зняти емоційне напруження, стати спокійнішими, урівноваженими, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту.

Учніське самоврядування

Діяльність учнівського самоврядування передусім повинна бути спрямована на організацію корисних і добрих справ учнів; виховання в них національної самосвідомості, любові до України, сім'ї, родини, школи; виховання активності, відповідальності, самоутвердження та самореалізації

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

членів усіх органів учнівського самоврядування (виховання рис лідера, віри в себе, у свої сили в усіх сферах діяльності, поваги до старших і турботливого ставлення до молодших, виховання працелюбності, поваги до праці своїх товаришів та дорослих).

Мета діяльності учнівського самоврядування – виховати у здобувачів освіти активну життєву позицію, підготувати їх до дієвої участі в демократичному суспільстві.

Основні напрями діяльності органів учнівського самоврядування:

- мотивація учнів щодо активної участі в житті колективу, громади, розвиток їхньої ініціативи;
- особистісний розвиток, самовдосконалення та самореалізація;
- організація життя та діяльності учнівського колективу;
- захист прав та інтересів членів учнівського колективу;
- організація просвітницької роботи серед однолітків;
- підготовка учнів до майбутнього дорослого життя, орієнтовний вибір професії з урахуванням інтересів, здібностей, індивідуальних потреб та ринкових запитів здобувачів освіти.

Рекомендуємо впроваджувати виховні заходи, спрямовані на професійну орієнтацію учнів, зокрема дні відкритих дверей, тематичні дні кар'єри, майстер-класи професійного спрямування.

Волонтерська діяльність здобувачів освіти

З метою формування в учнів шанобливого та відповідального ставлення до суспільства, до соціальних процесів, формування соціально значущої ініціативності доцільно залучати учасників освітнього процесу до волонтерської діяльності, яка сприяє встановленню соціальних зв'язків у суспільстві.

Волонтерство охоплює чимало напрямів, і кожен здобувач освіти, хто відчуває потребу допомагати, може обрати цікаву або близьку йому сферу діяльності, зокрема онлайн-волонтерство, або е-волонтерство.

Робота із сім'ями здобувачів освіти

В умовах модернізації української освіти одним з напрямів оптимізації виховного процесу є демократизація її взаємин: учитель – учні – батьки.

Питання організації комунікації з усіма учасниками освітнього процесу на часі. Найбільшої актуальності набувають такі системи комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами, що забезпечують мобільність зворотного зв'язку. Класні керівники мають повноцінно забезпечувати освітню, інформаційну та консультативну підтримку сім'ям учнів.

Пропонуємо практичні поради «Як залучити батьків до шкільного життя: цікаві форми роботи з власного досвіду». – URL: https://znaysh-v.c-m/News/Details/Yak_zaluchyty_batkiv_d-shkiln-h-_zhyttia_tsikavi_f-rmy_r-bty_z_vlasn-h-_d-svidu.

Діяльність усіх учасників освітнього процесу має бути спрямована на забезпечення сприятливих умов гармонійного духовного розвитку особистості, її соціально-педагогічної підтримки, зміцнення фізичного та психологічного здоров'я, реалізацію творчого потенціалу, вироблення ціннісного ставлення до світу та до самого себе.

Отже, виховний процес у закладах загальної середньої освіти у 2026/2027 н.р. організовується відповідно до чинного законодавства України і ґрунтується на таких принципах:

- єдності навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України;
- формування поваги до прав і свобод людини, недопущення приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, жорстокого поводження, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля.

З огляду на основні напрями виховної роботи в закладах загальної середньої освіти (національно-патріотичне виховання; навчання правил поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо); розвиток у здобувачів освіти критич-

ного мислення та медіаграмотності; психологічна та емоційна підтримка учнів; адаптація та підтримка учнів ВПО) на 2026/2027 н.р. окреслено важливі завдання виховання здобувачів освіти, які потребують від педагогів передусім уміння створювати різностороннє освітньо-виховне середовище, а саме:

- здійснювати пошук таких форм організації виховного процесу, які б апелювали до власного досвіду учнів, активізували б їхню емоційну, інтелектуальну сферу, поєднуючи з процесом пізнання;
- переформатовувати педагогічний інструментарій, форми й методи освітньої діяльності, які б враховували потреби та виклики, пов'язані з війною;
- створювати умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України;
- формувати покоління, здатне навчатися впродовж усього життя;
- розвивати в учнів цінності громадянського суспільства;
- формувати навички здорового способу життя;
- виховувати в учнівської молоді повагу до прав і свобод людини та громадянина України, Конституції України, державної символіки, культурного надбання українського народу; патріотизм, повагу до історичного минулого українського народу; стійку громадянську позицію; прищеплювати молоді віру у верховенство права.

Визначені завдання актуальні для всіх учасників освітнього процесу (учителів-предметників, класних керівників, педагогів-організаторів, батьків здобувачів освіти).

Виховання учнів – це процес цілеспрямованого формування та розвитку їхнього внутрішнього світу з огляду на моральні, етичні, соціальні, інтелектуальні та фізичні якості, спрямований на їхній всебічний розвиток та гармонію.

Успіх виховного процесу залежить від співпраці, співдружності, ділового партнерства педагога та учнів. Під час вибору форм і методів виховної роботи важливо враховувати вікові, індивідуальні та психологічні особливості дітей.

Про організацію виховної роботи у 2026/2027 н.р. в закладах освіти Хмельницької області

(для класних керівників і педагогів-організаторів)

Виховний акцент сьогодення охоплює діяльнісну систему в освітніх закладах задля комфорту учнів, їхніх батьків та вчителів. Головна роль належить класним керівникам, особливо в нинішній воєнний час, адже чимало здобувачів освіти перебувають за кордоном, і завдання класного керівника – утримувати зв'язок дитини зі школою, а також проявляти належну увагу до учнів із сімей ВПО щодо їхньої адаптації в шкільних колективах.

Класний керівник поєднує низку функцій, які забезпечують ефективність виховного процесу. Це організатор, який об'єднує виховні зусилля здобувачів освіти, їхніх батьків, учителів, адже втілює високу духовність, творчість і педагогічну майстерність, що формується і вдосконалюється впродовж його педагогічної діяльності в освітньому закладі.

Класний керівник виступає як наставник, модератор, фасилітатор, є прикладом для наслідування, адже не тільки навчає, а й супроводжує учнів у їхньому особистісному становленні, допомагає кожному пізнати себе, світ, місце в ньому, організовує простір для самовираження дітей. Під час виховних годин обговорюється важливе: емоції, конфлікти, толерантність, цінності, права людини. Формати годин спілкування – інтерактивні: коло довіри, дебати, творчі завдання тощо.

Виховання має охоплювати всі аспекти шкільного життя, базуючись на загальнолюдських моральних засадах, національно-культурній спадщині українців, ідеалах демократичного суспільства, повазі до верховенства права та дотриманні прав і свобод кожної особистості, зокрема:

- проектну діяльність – об'єднує учнів навколо корисної справи (організація благодійного ярмарку, екоакція, соціальна кампанія тощо);

- тренінги та ігрові методики – допомагають розвивати м'які навички (soft skills): командну роботу, лідерство, емпатію;

- залучення батьків учнів – через спільні заходи, батьківські клуби, консультації тощо;

- інтеграцію виховання в навчальні предмети.

Класним керівникам, педагогам-організаторам потрібно продовжувати створювати виховні проекти, орієнтуючись на цілісність системи виховання. Картина світу кожного здобувача

освіти формується наскрізно та охоплює всі сфери життєдіяльності. Тому складовою ефективності виховання і є його цілісність.

Реалізація мети освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах:

- визнання унікальності й талановитості кожної особистості та заборона будь-яких форм дискримінації;

- розвиток вільної особистості через підтримку її самостійності, підприємовності й ініціативності;

- розвиток критичного мислення та впевненості в собі;

- формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку кожної дитини;

- забезпечення добробуту й безпеки завдяки створенню атмосфери довіри, взаємоповаги і взаємодопомоги в шкільному освітньому середовищі; заклад освіти має бути безпечним місцем, де запобігають насильству й булінгу (цькуванню), надають потрібну допомогу;

- утвердження людської гідності та доброчесності, зокрема академічної, через виховання чесності, відваги, наполегливості, милосердя, доброти, справедливості, поваги до прав людини;

- плекання любові до рідного краю, української культури, дбайливе ставлення до довкілля;

- формування активної громадянської позиції, відповідального ставлення до Української держави, історії українського народу, державної мови.

Завдання виховного простору НУШ такі:

- формування особистості, здатної мислити критично, діяти відповідально, співпереживати і творити;

- розвиток моральних і громадянських якостей, таких як чесність, доброчесність, патріотизм, повага до прав людини;

- сприяння соціальній згуртованості в умовах викликів і змін;

- підтримка психоемоційного добробуту кожної дитини.

Актуально створення в Новій українській школі такого виховного простору, де учні почуваються в безпеці, знають, що їх чують і розуміють, мають право на помилку, відчувають підтримку. Кожна школа має стати середовищем, у якому дитина формується як свідомий громадянин і патріот, здатний до відповідального

прийняття рішень, готовий сприяти розбудові України як демократичної, незалежної, правової і соціальної держави.

Через те, що заклади освіти набули автономного статусу, планування виховної діяльності здійснюється відповідно до специфіки і традицій закладу, громади. Немає єдиних підходів щодо написання планів із виховної роботи.

Педагогам необхідно реалізовувати ефективні підходи для подолання освітніх втрат, зокрема, діяльнісний підхід як один з концептуальних підходів Нової української школи, ґрунтовна мета якого забезпечити учням можливість самостійно конструювати свої знання, уміння, цінності та ставлення до себе, інших і світу. Тож обираючи виховний інструментарій, варто надавати перевагу діяльнісним методам, які поглиблюють особистий досвід, мають максимальну практичну спрямованість. Виховний процес в аспекті діяльнісного підходу актуалізується з необхідності проєктування, конструювання і створення ситуацій діяльності, яка виховує. Спільні зусилля всіх учасників освітнього процесу забезпечать єдність навчання, виховання та розвитку молодого покоління.

З метою вивчення та популяризації кращого педагогічного досвіду на офіційному сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» створено банк даних досвіду виховної роботи, який постійно оновлюється. Радимо закладам ЗСО під час проведення виховних заходів використовувати презентовані матеріали – URL: <https://imz-g-v.ua/-svita/p-zashkilna--svita-ta-vih-vna-r-b-ta/bank-d-svidu-vih-vn-yi-r-b-ti/>

Для організації виховної роботи з учнями пропонуємо оновлений перелік корисних ресурсів, що є у вільному доступі на сайті науково-методичного центру виховної роботи, позашкільної освіти та моніторингових досліджень Хмельницького ОІППО ім. А. Назаренка.

Сніжана БАЛЯ,
методистка НМЦ виховної роботи,
позашкільної освіти та
моніторингових досліджень
Хмельницького ОІППО
ім.А.Назаренка.

Тетяна Вакуленко:

Про нашу освітню систему

Директорка Українського центру оцінювання якості освіти Тетяна Вакуленко розповіла про головні виклики української освіти під час війни, а також про майбутнє Національного мультипредметного тесту (НМТ) і Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), освітні втрати школярів, нерівність між містом і селом, навчання дітей за кордоном та вплив війни на результати учнів. Порушила й питання ролі репетиторів, стресу під час тестування, використання штучного інтелекту в освіті.

– Пані Тетяно, коли Україна зможе перейти від НМТ до ЗНО й чи потрібно взагалі до цього повертатися?

– Цьогоріч ми вже вп'яте проводимо це випробування в такому форматі. На жаль, не бачу можливості швидкого повернення до зовнішнього незалежного оцінювання. Об'єктивно, напевно, після завершення повномасштабної війни ми ще щонайменше кілька років проводитимемо вступні випробування саме в такому форматі. Чому? Тому що тепер ми проводимо тест не лише в Україні, а й за кордоном.

Для українських вступників і вступниць є тестування у 33 країнах світу, і я впевнена, що першого року-двох не матимемо абсолютно всіх вступників і вступниць, які повернуться в Україну, так, хтось ще перебуватиме в етапі такого переїзду. Це непрості рішення, і мені здається, що нам треба також забезпечити їм змогу вступити до українських університетів. Що таке

проведення оцінювань в Україні та за кордоном? Це синхронізація наших графіків, подібні умови проходження оцінювання, використання потужностей міжнародних колег для створення тимчасових екзаменаційних центрів. І навряд чи колеги будуть готові до розгортання повноцінної системи зовнішніх незалежних оцінювань у себе.

Напевно, вони захочуть мати дещо полегшену модель, не в сенсі процесу проходження оцінювання, а організації тестування. Усе-таки класичне ЗНО – це чотири-п'ять предметів, які вступники і вступниці проходять у межах п'яти різних днів, і кожне тестування триває до трьох годин. Забезпечити саме такий процес доволі важко, потрібно долучити значно більше організаційних зусиль.

– З вашого досвіду, НМТ – це тепер вимушений крок чи про ЗНО ми можемо забути апіорі, що воно піде в небуття, в історію і більше не повернеться в освіту України?

– Що таке НМТ? Це насправді вид ЗНО, адже НМТ проводять у стандартизованих умовах, як раніше ЗНО, усі вступники і вступниці проходять оцінювання однаково. Ми розробляємо лінійки тестових завдань, які демонструються, адмініструються абсолютно всім випускникам і випускницям закладів загальної середньої освіти, а також випускникам минулих років. Ми надаємо переклади тестів мовами національних меншин, робимо певні адаптації для дітей з особливими освітніми потребами. Тож формат НМТ – це і є формат ЗНО. Відмінність насамперед не в тому, що це – комп'ютерний іспит, а в тому, що він називається інакше. Найбільша відмінність – тривалість тестів. Раніше в нас не було тестів, довших ніж три години. І це те, що в межах НМТ потрібно проходити іспит з декількох предметів одночасно. У ЗНО такого не було, а всі інші ключові складники зовнішніх оцінювань ми зберегли.

– Тепер це все-таки більше перевірка академічних знань, іспит на стресостійкість? Коли прочитати, які умови підготовки, то це – суцільний квест, навіть освітня спецоперація...

– Проведення НМТ – справді дуже складна логістична схема й операція. Безумовно, це навіть не перевірка академічних знань і стресостійкості, а визначення тих вступників і вступниць, які будуть готові навчатися в закладах вищої освіти України. Тобто ми не маємо на меті з'ясувати, хто з них добре опанував певну тему. Ми хочемо обрати найкращих, тих, хто буде здатний опановувати програми навчання в тих умовах, у яких ми живемо. І НМТ точно виконує цю функцію.

– Яка найбільша проблема під час складання НМТ?

– Це тривалість оцінювання. Також доволі складно зорганізуватися й перемкнутися з предмета на предмет. Тут потрібно мати хорошу академічну підготовку. Тобто дитина, підліток чи підлітка, які 11 років вчилися у школі й виконували всі домашні завдання, ходили на всі уроки, мали по сім-вісім уроків на день у 10–11 класах, зможе впоратися з таким навантаженням.

Тетяна Вакулєнко: *Про нашу освітню систему*

Але якщо такого навантаження упродовж останніх років не було, зокрема через тривалі повітряні тривоги, не очне навчання, чи підліток або підлітка проживає в регіонах, де повітряні тривоги тривали понад 17 і більше годин на добу, і там у принципі неможливий безперервний процес навчання, тим особам буде доволі складно проходити цей іспит.

– Чи фіксуєте взагалі зниження якості освіти серед дітей у зв'язку з нестабільною ситуацією, продовженням війни в Україні? Чи бачите тепер цю тенденцію?

– НМТ – не найкращий показник вимірювання якості освіти, тому що основна мета цього іспиту – створити рейтинговий список учасників і учасниць. Іспит створюється в такий спосіб, щоби розділити всіх їх. І ми калібруємо наші завдання, тобто знаходимо такі, які будуть посилюючими для цієї аудиторії. Отже, створюємо іспит для того, щоб якнайправильніше розподілити учасників. Але в нас інші інструменти оцінювання.

Український центр оцінювання якості, яким керую, проводить не лише вступні, випускові іспити. Ми проводимо моніторинги якості освіти і, зокрема, відповідаємо за Міжнародну програму оцінювання учнів PISA (Programme for International Student Assessment, – ред.) і за моніторинг якості освіти в початковій школі. І ці два моніторинги проводимо з 2018 року. PISA, зокрема, проводили у 2018, 2022 і 2025 роках, і невдовзі отримаємо ці результати. А моніторинг початкової школи – у 2018, 2021 і 2024 роках. PISA – це п'ятнадцятирічні, а моніторинг початкової школи – четвертокласники.

Ми бачимо доволі суттєві освітні втрати, зниження результатів навчання, наприклад, читання та математики. PISA фіксує також доволі великі розриви між різними категоріями учнівства. Наприклад, учнівство, яке навчається і проживає в сільській місцевості, має значно гірші результати, якщо порівняти з тими, хто навчається і проживає в міській місцевості.

Також є гендерні відмінності. Якщо на початку дослідження ми не бачили відмінностей з математики, природничих дисциплін, то тепер маємо їх. Наприклад, з математики кращі ре-

зультати мають хлопці, а із читання, і це світова тенденція, – мають дівчата, але ці розриви не однозначні. І кризова ситуація, у якій ми живемо, поглиблює якісь відмінності, робить їх гострішими.

– Наскільки рівні умови складання НМТ в Україні та за кордоном?

– Це стандартизований іспит, тому умови в Україні та за кордоном максимально наближені до наших вимог. Ми дуже чітко описуємо те, як саме має відбуватися іспит, скільки тривають процедури, що мають говорити інструктори, як має відбуватися приготування тимчасового екзаменаційного центру. Тобто формально і з погляду освітніх оцінювань умови однакові. Але ми не нівелюємо того факту, що умови підготовки – різні, реакція на безпекові загрози – різні. Тобто єдиною формальною відмінністю є те, що в Україні, якщо лунає повітряна тривога, ми обов'язково спускаємося в укриття, перебуваємо в укритті до завершення, допоки є загроза. За кордоном нічого такого немає. Це також накладає відбиток на учасника оцінювання.

– Ви вже говорили про якість освіти, зокрема в сільській місцевості й місті. Наскільки репетитори впливають на якість НМТ? Тому що дуже модно останнім часом ходити до репетиторів.

– Так, це модне явище, і не завжди послуги репетитора виправдані щодо конкретної дитини. Ми, наприклад, робили анкетування випускників

і випускниць, які отримали найвищі результати, про те, якою мірою їхній результат зумовлений підтримкою репетиторів. То серед тих, у кого найвищі результати, украй мало підлітків, які мали послуги репетиторів.

Вони зауважують, що можна підготуватися самостійно, матеріалів достатньо, і якщо є потреба і намір вступити в певний університет, то нічого не завадить. Коли говоримо про загальний ринок репетиторів, то тут не можна оминати той факт, що в нас багато таких послуг, шкіл, індивідуальних консультацій, багато освітян надає такі послуги. І це нормальний ринок: є попит – є пропозиція.

Гадаю, що для певних ситуацій, коли дитина має в навчанні прогалини, можливо, ще з 7, 8 класів, якісь ключові засадничі теми пропущені, то зрозуміло, що в 11 класі важко надолужити все самостійно, тому потрібен такий місточок – репетитор.

Але це не панацея. Адже ми маємо розуміти, що більшість репетиторів і репетиторок – це ті самі вчителі у школі, і, можливо, просто треба більш уважно слухати на уроках. Інколи трапляються ситуації, коли дитина пропускає заняття у школі, щоб відвідувати репетитора. Це мені не зрозуміло. Або, наприклад, не навчається у класі разом з усіма, а потім до цього ж учителя, вчительки приходить на індивідуальні заняття.

Тетяна Вакуленко:

Про нашу освітню систему

– А взагалі є ризик того, українська освіта через виклики, які тепер постали перед кожним українцем, буде гірша порівняно з європейською?

– Сподіваюся, невдовзі матимемо результати PISA 2025 року. Почали це дослідження у 2018-му, коли не було ще складних трансформаційних процесів. Так, була війна, але не повномасштабна. І, окрім того, що ми вилучали з регіонів частини Донецької та Луганської областей, Автономну Республіку Крим, та бачили вже картинку по Україні. І що бачили? Що наша освіта доволі якісна всередині списку, але в нас були вже тоді труднощі, зокрема з математикою. Доволі велика частка наших учнів і учениць мали незадовільні результати із цього предмета. Це називається «не досягають базового рівня сформованості математичної компетентності». Тобто вони не зможуть у житті використовувати математику, щоб адекватно функціонувати.

У 2022 році ми побачили, що суттєво знизилися результати з читання, – і це вже насторожує. Адже математика й читання, математика й мова – це базис, на якому всі інші дисципліни будуються. Наше уявлення про навчання, те, як ми опрацьовуємо матеріал, – це математика й читання. Але в мене є величезна віра в

нашу освітню систему, тому що бачу, як відповідають на питання анкет і вчителі, і учні. І це така дуже підбадьорлива й правильна історія. Адже, наприклад, наші підлітки – одні з найстійкіших у світі.

І це означає, що ми зможемо зібратися в якийсь момент і рухатися вперед. Наші підлітки, попри ті трагедії, які бачать щодня, дуже позитивно оцінюють своє життя в Україні. Вони задоволені тим, як живуть. І це також – сигнал незламності. Наші освітяни допомагають і підтримують підлітків. Ми бачимо, за відповідями в анкетах, що підлітки відчують приналежність до закладів освіти, хочуть іти у школу, що там на них чекають люди, які з ними на одній хвилі. Упевнена, що саме попри академічні прогалини, які ми точно маємо, саме це дасть нам змогу відновитися.

– Чи може штучний інтелект змінити підходи до НМТ і для вступників, і для випускників?

– Ми не можемо точно говорити про те, яким буде світ за декілька років, тому що не знаємо, як саме технології вплинуть на нас. Але освітні оцінювання вже реагують на розвиток штучного інтелекту, використовують штучний інтелект, щоб надавати персоналізовані рекомендації учням та ученицям. Ми

також хочемо використати цей підхід і маємо інше освітнє оцінювання – це державна підсумкова атестація, і сподіваємося, що якраз штучний інтелект дасть нам змогу кожній дитині після проходження оцінювання дати коротку характеристику, показати її сильні і слабкі риси, пояснити, що потрібно робити, щоб результати були вищими.

– Тобто ви рекомендуєте дітям використовувати штучний інтелект?

– Але це не мають використовувати діти. До цього ми ще дійдемо. Тобто коли система налаштована так, що цей зворотний зв'язок автоматичний, коли будемо такі завдання, навчаємо систему, модель штучного інтелекту трактувати ці завдання й результати навчання, власне, формуємо цей зворотний зв'язок. Але це дуже контрольована робота з моделлю штучного інтелекту. Ми її навчили, перевіряємо, контролюємо, обмежуємо, виправляємо. Тут дитина отримає тільки те, що ми вирішили, що є правильним для неї.

Такий самий зворотний зв'язок будуть отримувати вчителі й керівники закладів освіти. Тобто їм не доведеться аналізувати страшні таблиці з безліччю даних, де про кожну дитину багато написано, і як це зібрати, не зрозуміло. А ми натренуємо для цього модель.

У межах стандартизованих оцінювань, безумовно, ми не даємо змоги використовувати мобільні телефони, зі штучним інтелектом чи без нього, адже це спотворює результати оцінювання. Утім, у PISA є намагання і спроби оцінювати здатність дитини використовувати штучний інтелект для навчання. І вже в наступному циклі PISA ми сподіваємося отримати дані про те, як українські підлітки використовують штучний інтелект у межах освітнього середовища, і наскільки він помічний чи шкідливий. І тоді вже зможемо говорити, як нам краще рухатися. Тобто якщо ми отримаємо дані про те, що штучний інтелект шкодить, то зможемо орієнтувати освітню систему на те, щоб обмежувати використання його для певних речей.

Христя РАВЛЮК.